

Ma'muriy jazo choralarining maqsad va vazifalari

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi

3-kurs 315-guruh kursanti

O'zganov Hasan Oybek o'g'li

Annotatsiya: *Ma'muriy jazo choralarini qo'llash va amalga oshirish bo'yicha faoliyatga oid huquqiy ta'limotlar, fikrlar qarashlar va ularni takomillashtirishni taqoza etuvchi omillar mantiqiy ketma-ketlikda hozirgi kun talablaridan kelib chiqqan holda ilmiy tahlil qilinadi, tavsiflaydi hamda uni nazariy taminlash, takomillashtirish borasida ilmiy xulosa, taklif va tavsiyalar beradi.*

Аннотация: *Правовые доктрины, мнения и факторы, требующие их совершенствования при применении и реализации административных санкций, научно анализируются и описываются в логических последовательностях, исходя из требований современности, и в целях ее теоретического обеспечения и совершенствования дает выводы, предложения и рекомендации.*

Tayanch so'zlar: *Ma'muriy jazo tushunchasi, ma'muriy jazo choralarining shakllari, jazo choralari qo'llashning asosiy yo'nalishlari, javobgarlik muqarrarligini ta'minlash.*

Turli huquq tarmoqlarida tartibga solinadigan va qo'riqlanadigan ijtimoiy munosabatlarni aybdor shaxs tomonidan buzganlik uchun yuridik javobgarlik nazarda tutiladi. Yuridik javobgarlik aybdor shaxsga nisbatan muayyan jazo qo'llashda namoyon bo'ladi. Masalan, mehnat intizomi buzilganda – intizomiy jazo, ma'muriy huquqbuzarlik sodir etilganda – ma'muriy jazo, jinoyat sodir etilganda – jinoiy jazo qo'llaniladi.

Ma'muriy jazo – maqsadiga ko'ra ma'muriy majburlov choralarining bir turi hisoblanadi. Ma'muriy jazo ma'muriy majburlovning boshqa choralaridan

farqli ravishda huquqbuzar tomonidan ma'muriy qonunchilik hujjatlari bilan qo'riqlanadigan ijtimoiy munosabatlarga tajovuz qilinganda, ya'ni ma'muriy huquqbuzarlik sodir etilgandagina qo'llaniladigan o'ziga xos maqsadga ega jazo sanksiyalari bo'lib, ma'muriy prosessual tartibda amalga oshiriladi

MJtKning 22-moddasida ma'muriy jazoning maqsadi to'liq o'z ifodasini topgan va unga ko'ra ma'muriy jazo javobgarlikka tortish chorasi bo'lib, u ma'muriy huquqbuzarlik sodir etgan shaxsni qonunlarga rioya etish va ularni hurmat qilish ruhida tarbiyalash, shuningdek, ana shu huquqbuzarning o'zi tomonidan ham, boshqa shaxslar tomonidan ham yangi huquqbuzarlik sodir etilishining oldini olish maqsadida qo'llaniladi. Shu bois, jazolash ma'muriy jazoning asosiy maqsadi emas, balki huquqbuzarlik sodir etgan shaxsni Konstitutsiya va qonunlarni hurmat qilish ruhida tarbiyalash, huquq tartibotni ta'minlash, ushbu shaxsning o'zi va boshqa shaxslar tomonidan yangi huquqqa xilof qilmishlar sodir etilishining oldini olish maqsadida qo'llaniladi. Qolaversa, ma'muriy jazo, ma'lum bir ma'noda, jinoyatlarning oldini olishga ham xizmat qiladi. Bu borada O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti Islom Karimov «jinoyatchilikning oldini olish, unga qarshi kurash samaradorligi jazoning og'irligi va shafqatsizligiga emas, balki birinchi navbatda, qonunni buzgan shaxsning jazoning muqarrarligini nechog'li anglashiga bog'liq. Jazoning muqarrarligi jinoyatchilikni oldini olishda samarali ta'sir ko'rsatuvchi omillardan biri bo'lib hisoblanadi», degan edi.

Ma'muriy jazo ma'muriy qonunchilikka asosan huquqbuzarlik sodir etishda aybli deb topilgan shaxsga nisbatan davlat nomidan vakolatli organ, mansabdor shaxs tomonidan qo'llaniladigan va huquqbuzarni qonunda nazarda tutilgan muayyan huquq va erkinliklardan mahrum qilish yoki ularni vaqtincha cheklashdan iborat majburlov chorasi bo'lsa-da, huquqbuzarni qiynoqqa solish, zo'ravonlikka, shafqatsiz yoki inson qadr- qimmatini kamsituvchi boshqa tarzdagi tazyiqqa duchor etish maqsadini ko'zlamaydi. Buning isboti MJtKning 8-moddasida o'z aksini topgan, ya'ni ma'muriy huquqbuzarlik uchun hech kim mamlakatimiz Konstitutsiyasidan kelib chiquvchi qonunchilik hujjatlarida

belgilangan asoslar va tartibdan boshqacha tarzda ta'sir ko'rsatish chorasiga tortilishi mumkin emas. Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni yuritish qonuniylikka rioya qilish asosida olib boriladi.

Ma'muriy jazoning maqsadi va vazifalari o'zaro uyg'un holda bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir. Ma'muriy jazoning vazifalari inson va jamiyat farovonligi yo'lida fuqarolarning huquq va erkinliklarini, mulkni, davlat va jamoat tartibini, tabiiy muhitni muhofaza qilish, ijtimoiy adolat va qonuniylikni ta'minlash, ma'muriy huquqbuzarlik uchun adolatli jazoning muqarrarligi, shuningdek, huquqbuzarliklarning oldini olish, fuqarolarni O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi va qonunlariga rioya etish ruhida tarbiyalashni o'z ichiga oladi. Bu vazifalarni amalga oshirish uchun Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeks qanday harakat yoki harakatsizlik ma'muriy huquqbuzarlik hisoblanishini, ma'muriy huquqbuzarlik sodir etgan shaxsga nisbatan qaysi organ (mansabdor shaxs) tomonidan qay tartibda qanday ma'muriy jazo qo'llanilishi va ijro etilishini belgilaydi.

Ma'muriy jazoni qo'llash asoslari

Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi qonunchilik hujjatlari bilan qo'riqlanadigan ijtimoiy munosabatlarga tajovuz qilinganda, ya'ni huquqbuzar tomonidan ma'muriy huquqbuzarlik sodir etganlik uchun ma'muriy jazo O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi va boshqa normativ hujjatlarda belgilab qo'yilgan doirada va tartibda qo'llaniladi.

Ma'muriy jazoni qo'llash asoslari yana quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- 1) ma'muriy huquqbuzarlik hodisasi yoki alomatining mavjudligi;
- 2) ma'muriy huquqbuzarlikni sodir etish paytida shaxs javobgarlikka tortish yoshiga yetgan bo'lsa;
- 3) g'ayrihuquqiy harakat yoki harakatsizlikni sodir etgan shaxs aqli raso bo'lsa;
- 4) shaxs harakatni zaruriy mudofaa yoki oxirgi zarurat chegarasidan chetga chiqib sodir esa;

5) ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rib chiqish paytida Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksning 36-moddasida nazarda tutilgan muddatlar o'tib ketmagan bo'lsa.

Sodir etilgan ma'muriy huquqbuzarliklar uchun ma'muriy javobgarlikni nazarda tutuvchi sanksiyalarda – jazo chorasi va uning ruxsat etilgan me'yorlari (hajmi, miqdori)ning eng kami va eng yuqorisi ko'rsatilgan bo'ladi.

Ma'muriy jazoni qo'llashda vakolatli organ (mansabdor shaxs) ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi qonunchilik hujjatlarining, ya'ni qonuniylik, fuqarolarning qonun oldida tengligi, demokratizm, inson- parvarlik, odillik va ayb uchun javobgarlikning muqarrarligi prinsiplariga asoslanishi shartdir¹. MJtKda ma'muriy jazoning qo'llanilishiga bag'ishlangan alohida 4-bob ajratilgan bo'lib, uning 30-moddasida ma'muriy jazo qo'llanilishining umumiy qoidalari o'z aksini topgan.

Vakolatli organlar va mansabdor shaxslar tomonidan ma'muriy jazoning qo'llanishi chog'ida:

- sodir etilgan huquqbuzarlik xususiyati;
- huquqbuzarning shaxsi;
- uning aybdorlik darajasi;
- mulkiy ahvoli;
- javobgarlikni engillashtiruvchi holatlar;
- javobgarlikni og'irlashtiruvchi holatlar hisobga olinadi.

Ma'muriy jazo qo'llanilishining mazkur umumiy qoidalariga barcha vakolatli organlar va mansabdor shaxslar rioya qilishlari shart.